

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГЕРАСЮК ІГОР ФЕДОРОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351:504
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ ТЕРИТОРІЇ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

І. Ф. Герасюк
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Ткачук Василь Іванович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **Герасюка Ігоря Федоровича**

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2021 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

_____ **к.е.н., професор**
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

_____ **Якобчук В.П.**
(прізвище ,ім'я, по батькові)

«_____» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Герасюк Ігор Федорович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

_____ **Пугачова Н.С.**
(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Герасюк І. Ф. Екологічна безпека регіону як складова державної політики території. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування – Поліський національний університет, Житомир, 2021 р.

У кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні аспекти екологічної безпеки регіону. Розглянуто найважливіші фактори антропогенних впливів на ресурси біосфери. Розглянуто техногенну та біосферну концепції екологічної безпеки, згідно з якими визначається система заходів з охорони навколишнього середовища. Описано основні заходи щодо забезпечення екологічної безпеки регіону, а також розглянута система дій, які необхідно виконувати для забезпечення сталого стану захищеності навколишнього середовища.

Було визначено, що необхідно належним чином стимулювати і розвивати механізми приватного інвестування в охорону довкілля. Державна політика повинна забезпечувати заохочення і фінансування програм, що передбачають проекти розвитку з мінімальним впливом на навколишнє середовище і створення «зеленої» інфраструктури, включаючи надання безоплатного технічного сприяння при розробці «зелених» проектів.

Ключові слова: екологічна безпека, державна політика, інституції, «зелений тариф», інвестиції, техногенна безпека.

SUMMARY

Herasiuk I. F. Environmental safety of the region as a component of the state policy of the territory. Qualifying work on obtaining an educational degree Master in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The qualification work deals with theoretical aspects of environmental safety in the region. The most important factors of anthropogenic impacts on biosphere resources are considered. Technogenic and biosphere concepts of environmental safety are considered, according to which the system of measures for Environmental Protection is determined. The main measures to ensure the environmental safety of the region are described, as well as the system of actions that must be performed to ensure a sustainable state of Environmental Protection is considered.

It was determined that mechanisms for private investment in environmental protection should be properly stimulated and developed. Public policy should ensure the promotion and financing of programs that provide for development projects with minimal impact on the environment and the creation of "green" infrastructure, including the provision of free technical assistance in the development of "green" projects.

Keywords: environmental safety, state policy, institutions, "green tariff", investment, man-made safety.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ	13
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	22
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. До теперішнього часу завдання екологічної безпеки вирішувалися, в основному, по лінії реалізації спеціальних програм охорони навколишнього природного середовища, виробничої природоохоронної діяльності (локальні очисні споруди, ставки-накопичувачі, госбитова стічно-очисна система, тощо), які дещо знижували тиск антропогенного тиску, але аж ніяк не вирішували завдання екологічної безпеки життя людей на територіях промислово розвинених регіонів. Відомча роз'єднаність екологічної захисту, вкрай низький рівень інвестування в дану сферу поглиблювалися ще й тим, що виробниче обладнання на підприємствах-забруднювачах застаріло настільки, що важко стало підтримувати технологічну дисципліну, частішали аварії і наднормативні викиди забруднюючих речовин, – все це призвело до погіршення екологічної ситуації в регіонах інтенсивної економічної діяльності і послужило появі ознак екологічної депресивності.

Сформована ситуація висунула вимогу розробки регіональної системи екологічної безпеки, яка на превентивному рівні здатна була б вирішити наскрізні завдання екозахисту: від стратегічних проблем екологічної безпеки життя на територіях до вирішення цих завдань на об'єктному («точковому») рівні.

В даний час зростає ризик подальшого погіршення екологічної обстановки. Це в чималому ступені пов'язано з можливістю використання ресурсів України в якості дешевої сировини для поставки на експорт, а також поглиблюється економічною кризою. Це обумовлює необхідність оцінки стану навколишнього природного середовища, ступеня деформованості екологічного потенціалу, виявлення вогнищ і джерел екологічної небезпеки та на їх основі розробки систем екологічної безпеки для територій, що зазнають різного ступеня техногенного впливу. Все це разом є проблемою наукового пошуку,

значимість якої в теоретико-методичному і практичному аспектах продовжує зростати.

Значне місце у вирішенні проблеми належить науковому аналізу змін природного середовища та її трансформації під комплексним впливом природних і техногенних факторів. Тому видається очевидною необхідність подальшого вдосконалення теорії та методик досліджень оцінки сучасного стану природних умов та прогнозування їх можливих змін у системі ризиків. Не може бути ефективною регіональна система екологічної безпеки, навіть якщо вона достатньою мірою забезпечена науково-технічно та інституційно, якщо її інструменти не діятимуть на об'єктному («точковому») рівні. У зв'язку з цим науковий інтерес представляє вивчення перспектив розвитку світової та вітчизняної енергетики, об'єкти якої мають значний формуючий вплив на екологічний стан території, де вони функціонують. Об'єкти, наприклад, теплоенергетики традиційно в найменшій мірі забезпечувалися системами захисту середовища.

Таким чином, метою кваліфікаційної роботи є формування науково-обґрунтованих концептуальних підходів до побудови системи екологічної безпеки як інституційної основи суспільного розвитку територій.

Об'єктом дослідження є екологічний стан території регіону та сучасний стан екологічної політики щодо покращення існуючої ситуації.

Предметом дослідження є система соціо-екологічних відносин з приводу безпечного природокористування регіону і побудови відповідної системи управління цим процесом.

У відповідність з висунутою метою в роботі були поставлені і послідовно вирішені наступні завдання:

- вивчити та узагальнити теоретичні підходи до формування та реалізації регіональної екологічної політики;
- проаналізувати вплив екологічних факторів на економічну безпеку країни;

- запропонувати напрями розвитку механізму фінансового забезпечення екологічної політики на основі інноваційних технологій;

Методи дослідження: обробка, аналіз наукових джерел; аналіз наукової літератури, підручників з досліджуваної проблеми. При написанні роботи широко використовувалися ряд навчальних посібників з економіки, безліч періодичних видань, що надають аналітичні матеріали і дані, а також інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Перелік публікацій автора за темою дослідження: Результати роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Практичне значення отриманих результатів. Практична значимість дослідження полягає в тому, що результати і висновки можуть бути також використані органами регіонального управління як обґрунтування програм охорони навколишнього середовища та природних ресурсів, розміщення продуктивних сил в регіоні та ін.

Структура та обсяг роботи. Структура та обсяг роботи. Випускна робота складається з вступу, трьох розділів та висновків до них, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 32 сторінках. Список використаних джерел включає 42 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна екологічна криза ставить під загрозу можливість сталого розвитку людської цивілізації. Подальша деградація природних систем веде до дестабілізації біосфери, втрати її цілісності і здатності підтримувати якості навколишнього середовища, необхідні для життя. Подолання кризи можливе тільки на основі формування нового типу взаємин людини і природи, що виключають можливість руйнування і деградації природного середовища.

Показники життєзабезпечення цивілізації в цілому та її територіальних груп зокрема, це раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки – невід'ємна умова постійного соціо-еколого-економічного розвитку всіх країн світової спільноти.

Забезпечення національної безпеки України в екологічній сфері є одним з елементів державної стратегії України з охорони навколишнього середовища та забезпечення переходу до сталого розвитку. Концепція національної безпеки, що закріпила нову правову категорію «національна безпека України в екологічній сфері», затверджена законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року [30]. Її основними положеннями є: техногенна безпека навколишнього середовища (природних об'єктів); екологічна безпека особистості, суспільства і держави.

Щоб осмислити поняття екологічної безпеки і виявити спосіб її досягнення на різних рівнях, треба познайомитися з основними категоріями.

Безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Екологічна безпека – це стан захищеності життєво важливих екологічних інтересів людини, перш за все, її прав на чисте, здорове, сприятливе для життя навколишнє середовище.

У той же час екологічна безпека – це досягнення умов і рівня збалансованого співіснування навколишнього природного середовища і господарської діяльності людини, коли рівень навантаження на середовище не перевищує її здатності до відновлення; це система регулювання, комплекс попереджувальних заходів, спрямованих на недопущення розвитку надзвичайних ситуацій не тільки в межах антропогенної діяльності, а й в умовах передбачуваності розвитку екстремальних ситуацій в самому природному середовищі.

Стратегічною метою державної політики в галузі екології є збереження природних систем, підтримання їх цілісності та життєзабезпечуючих функцій для сталого розвитку суспільства, підвищення якості життя, поліпшення здоров'я населення та демографічної ситуації, забезпечення екологічної безпеки країни.

Для цього необхідні: - збереження і відновлення природних систем, їх біологічного різноманіття і здатності до саморегуляції як необхідної умови існування людського суспільства; - забезпечення раціонального природокористування та рівноправного доступу до природних ресурсів нині живих і майбутніх поколінь людей; - забезпечення сприятливого стану навколишнього середовища як необхідної умови поліпшення якості життя і здоров'я населення.

Державна політика в галузі екологічної безпеки базується на наступних основних принципах: - сталий розвиток, що передбачає рівну увагу до його економічної, соціальної та екологічної складових, і визнання неможливості розвитку людського суспільства при деградації природи; - пріоритетність для суспільства життєзабезпечуючих функцій біосфери по відношенню до прямого використання її ресурсів; - справедливий розподіл доходів від використання природних ресурсів та доступу до них; - запобігання негативним екологічним наслідкам внаслідок господарської діяльності, облік віддалених екологічних наслідків; - відмова від господарських та інших проєктів, пов'язаних з впливом на природні системи, якщо їх наслідки непередбачувані для навколишнього

середовища; - природокористування на платній основі та відшкодування населенню і навколишньому середовищу шкоди, що наноситься в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього середовища; - відкритість екологічної інформації; - участь громадянського суспільства, органів самоврядування та ділових кіл у підготовці, обговоренні, прийнятті та реалізації рішень у галузі охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування [15].

Суть охорони навколишнього середовища полягає в пошуку підходів раціонального співвідношення екологічних інтересів суспільства в чистому, здоровому і високопродуктивному природному середовищі з його економічними інтересами, пов'язаними із задоволенням матеріальних потреб людей. Ці інтереси єдині, так як в центрі їх стоїть людина, забезпечення якості його життя. Разом з тим вони суперечливі в своїй основі. Людина не тільки об'єкт впливу навколишнього середовища, він одночасно є суб'єктом такого впливу, що негативно впливає на його здоров'я, благополуччя, на стан природного середовища. З створеного протиріччя є три основних виходи:

1. Обмеження або припинення антропогенного впливу на природу – екологічний утопізм.
2. Розвиток економіки без урахування екологічних обмежень – економічний екстремізм.
3. Поєднання екологічних та економічних потреб – розвиток суспільства.

Найбільш перспективним є третій напрямок розвитку суспільства. Однак необхідно відзначити, що поєднання еколого-економічних пріоритетів буває різне. Практика показує, що попередній розвиток суспільства йшов під пріоритетом економіки і призвело до екологічної кризи. Отже, необхідно змінювати сформоване співвідношення в пріоритетах, знайти оптимальне поєднання економічних і екологічних інтересів.

З урахуванням існуючих відмінностей соціально-економічного розвитку території України для кожної області, регіону чи територіальної громади

повинна формуватися власна регіональна політика на основі державної екологічної політики і з обов'язковим урахуванням місцевих факторів.

Регіональна екологічна політика, реалізована в даний час на різних територіальних рівнях, спирається на систему принципів, якими керуються загально державні і муніципальні органи управління. У структурі принципів регіональної політики найбільш важливими є наступні (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Структура основних принципів регіональної політики

Назва принципу	Зміст
Принцип єдності дій і поділу повноваження між владними структурами	Регіональна політика, що проводиться на всіх рівнях і підкоряється загальній соціальній меті, повинна бути узгоджена за часом, ресурсами, пріоритетами. У той же час необхідний поділ функцій і сфер діяльності регіональної політики, що проводиться конкретними органами управління. Відносини між владними структурами повинні будуватися на основі партнерства і співробітництва
Принцип несуперечливості	Регіональна політика, будучи переломленням загальнодержавної та регіональної стратегії, не повинна їй суперечити. Необхідно дотримуватися верховенства Конституції України і законів над місцевими указами, постановами, законами, політичними рішеннями
Принцип пріоритетності	Розробка і реалізація регіональної політики повинні здійснюватися на основі ранжирування вирішуваних питань, виділення першочергових заходів, що мають доленосне для регіону значення. При обмеженості коштів і ресурсів «розпорощення» їх по території регіонів представляється вкрай неефективним і марнотратним. У цих умовах бажана концентрація інвестицій в найбільш прогресивні сфери і центри, які можуть стати полюсами зростання. Інтенсивний їх розвиток дозволить не тільки швидко окупили вкладення, але і оживити прилеглу територію
Принцип компромісів	Регіональна політика покликана вирішити сукупність проблем, що виникли в результаті загострень протиріч між функціональними блоками в структурі регіонів, центром і периферією, інтересами території і органами управління і т. д. рішення більшості проблем можливе лише шляхом узгодження інтересів на компромісній основі.
Принцип ефективності	Розробка і реалізація регіональної політики, прийняття управлінських рішень здійснюються лише в тому випадку, якщо приносять соціальний, економічний і екологічний для цілей регіонального розвитку. Ефективність стає тим критерієм, яким керуються при виборі варіантів соціально-економічного розвитку регіонів.

Джерело: [18].

Існуюча тенденція погіршення екологічної обстановки і руйнування природного середовища обумовлює необхідність вироблення нових підходів до

розробки і реалізації регіональної екологічної політики, що спирається на сучасні принципи і оновлений механізм її реалізації.

При розробці та реалізації концептуальних засад екологічної політики необхідно дотримуватися системи структурних принципів. Якщо для рівня державної екологічної політики основні принципи продекларовані екологічною доктриною, то для регіонального рівня в основу повинна бути покладена система регіональних цілей, взаємопов'язаних з державною політикою.

Розвиток людського капіталу	Створення безпечного і комфортного простору	Створення конкурентоспроможної економіки	Збереження екології живих систем і раціонального природокористування
Демографічна, сімейна та молодіжна політика	Розвиток сільських територій	Розвиток мінерально-сировинного та паливно-енергетичного комплексу	Збереження та відновлення природних систем, ліквідація екологічних збитків
Освіта	Інноваційні пояси міських агломерації	Нова економіка та реіндустріалізація: - нафтогазопереробка, - переробка мінеральної сировини; - машинобудування; - агропромислове виробництво; - легка промисловість; - виробництво нових будівельних матеріалів; - послуги споживчих секторів і туризм; - економіка знань.	впровадження енергоефективних технологій, розвиток екологічно безпечних виробництв
Здоров'я та довголіття	Житлова політика, благоустрій		
Соціальний захист населення	Розвиток транспортної інфраструктури		
Культура	Розвиток енергетичної інфраструктури		
Національна політика	Забезпеченість соціальними об'єктами		
Інформаційне суспільство та громадянська відповідальність	Розвиток споживчого ринку		
Зайнятість населення. Розвиток малого та середнього підприємництва	Інфокомунікаційний простір		
	Забезпечення безпеки життєдіяльності		
			Раціональне природокористування

Рис. 1.1. Пріоритетні цілі соціально-економічного розвитку регіону

Джерело: сформовано автором.

Спираючись на систему цілей розвитку регіону, органи місцевого самоврядування управління можуть виробити (обґрунтувати) пріоритетні напрямки розробки та реалізації регіональної екологічної політики. При цьому необхідно узгодити її стратегію і тактику з довгостроковими цілями і завданнями всіх видів регіональної політики. Особливу увагу слід звернути на перспективні напрямки формування конкурентоспроможної регіональної економіки, розвитку людського капіталу, створення безпечного і комфортного простору та інше. При розробці конкретних пропозицій бажано враховувати досягнення науково-технічного прогресу і структуру (баланс) регіонального бюджету.

Згідно з наведеною вище схемою принципів екологічної політики регіону, в даний час основними пріоритетними напрямками розробки і реалізації регіональної екологічної політики є: забезпечення стійкого природокористування; зниження забруднення навколишнього середовища і ресурсозбереження; збереження і відновлення природного середовища.

Основними завданнями забезпечення сталого природокористування є невичерпне використання відновлюваних та раціональне використання невідновлюваних природних ресурсів. Зниження забруднення навколишнього середовища і ресурсозбереження полягає в зниженні забруднення навколишнього середовища викидами, скидами і відходами, а також питомої енерго - і ресурсоемності продукції і послуг [35].

Збереження і відновлення природного середовища-збереження і відновлення ландшафтного і біологічного різноманіття, достатнього для підтримки здатності природних систем до саморегуляції і компенсації наслідків антропогенної діяльності, для чого необхідна дієва регіональна політика, яка багато в чому залежить від механізму її реалізації, який поки ще не відпрацьований, хоча намічаються окремі його контури. Структура механізму реалізації регіональної політики може включати наступні дії: маркетинг; довго-, середньо- і короткострокове прогнозування; концепція; індикативне планування; програмування; моніторинг.

В даний час найбільшу актуальність в поетапному вирішенні проблем природокористування і особливо реабілітації регіонів, міст з несприятливою екологічною обстановкою отримують програми оздоровлення навколишнього середовища. Подібні програми – керівництво до практичних дій, це документ про майбутню діяльність з вирішення конкретної екологічної проблеми, де чітко визначені цілі по етапах, очікувані результати, пріоритети, перелік обґрунтованих засобів для реалізації заходів. Причому ці заходи пов'язані з місцевими умовами і з програмами вищого рівня.

Значного вдосконалення на основі накопичуваного досвіду вимагає практика управління реалізацією програм (Організація управління, пошук і освоєння нових форм залучення, акумуляції та використання позабюджетних коштів до реалізації програм, взаємодія з регіональною та місцевою владою, діяльність державних замовників і т.д.).

Реалізація цільових програм значною мірою залежить від обґрунтованості та ефективності оперативних рішень, що приймаються на підставі аналізу ходу виконання програмних заходів. У зв'язку з цим необхідно вдосконалити систему контролю за реалізацією програм у регіональному розрізі.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Відомо, що процес забруднення навколишнього середовища, а також все поглиблююча екологічна криза вже прийняли незворотний характер у світі. В Україні він проявляється більш болісно, ніж в іншому світі, а саме – зростанням захворюваності, скороченням тривалості життя і зниженням загальної чисельності населення за рахунок екологічного фактору.

Всі знають, що загрозливо наростає деградація біосфери нашої планети – згідно з даними Римського клубу вже знищено 2/3 лісів, втрачено майже 2/3 ґрунтів сільськогосподарського призначення; сильно виснажені біологічні ресурси Світового океану, морів і річок, а також загальне біорізноманіття планети. Глобальне забруднення навколишнього природного середовища призвело до потепління на планеті за 100 років не на 0,5 С°, а на 2 С° (до слова, в наступні 50 років очікується до 6С°), до зниження імунітету і погіршення здоров'я людей. Йде загальна деградація і виродження населення в індустриальних країнах [15].

Підтверджують також стан деградації біосфери дослідження, які порівняно недавно були проведені групою вчених, і результати яких містяться в роботі «тенденції зміни навколишнього середовища до 2030 року». У ній говориться, що за останні кілька десятиліть негативні тенденції змін навколишнього середовища і умов життя людини не тільки не скоротилися, а навпаки – збільшилися; в майбутньому можна очікувати або їх зростання, або збереження. Так, навіть незважаючи на вжиті заходи з очищення, концентрація двоокису азоту в атмосфері планети щорічно збільшується на 0,25 %. Майже над усією північною півкулею Землі розташовується стабільна зона підвищеної концентрації сірки, яка на сході США і в Центральній і Східній Європі перевищує фонову в 10-15 разів. Вся ця зона являє собою зону з підвищеним ризиком кислотних дощів. Спостерігається також зростання концентрацій CO₂

(вуглекислий газ) і CH_4 (метан) за рахунок руйнування історично сформованої сукупності видів живих організмів, об'єднаних загальною областю поширення в даний час або в минулі геологічні епохи, тобто біоти. Оцінюючи тенденції деградації біосфери як в минулому, так і на перспективу, можна з упевненістю припустити, що нас чекає досить «похмуре» майбутнє, і що правий академік М. М. Моїсеєв, який стверджував про невідворотність нової глобальної кризи.

Згідно з інформацією, наданою організації Об'єднаних Націй, всі країни вже розробили і прийняли свої концепції переходу до сталого розвитку. В Україні, наприклад, для послідовного переходу до сталого розвитку Законом України було прийнято Стратегію сталого розвитку України до 2030 року.

Що стосується місця України в загальносвітових рейтингах, то вона знаходиться на 32-му місці в світі за шкідливими викидами і 109-му місці в світі за екологічною чистотою. При складанні даного рейтингу країн з екології вчені Єльського і Колумбійського університетів оцінювали загальний стан навколишнього середовища, ступінь схильності жителів країни екологічній загрози, здатність уряду країни протистояти екологічним катастроф і т. д. [20].

Таблиця 2.1

Рейтинг країн за рівнем екології

Місце	Країна	Індекс	Місце	Країна	Індекс
1	2	3	4	5	6
1.	Швейцарія	87.42	56.	Панама	62.71
2.	Франція	83.95	57.	Тонга	62.49
3.	Данія	81.60	58.	Туніс	62.35
4.	Мальта	80.90	59.	Азербайджан	62.33
5.	Швеція	80.51	60.	Південна Корея	62.30
6.	Великобританія	79.89	61.	Кувейт	62.28
7.	Люксембург	79.12	62.	Йорданія	62.20
8.	Австрія	78.97	63.	Вірменія	62.07
9.	Ірландія	78.77	64.	Перу	61.92
10.	Фінляндія	78.64	65.	Чорногорія	61.33
11.	Ісландія	78.57	66.	Єгипет	61.21
12.	Іспанія	78.39	67.	Ліван	61.08
13.	Німеччина	78.37	68.	Македонія	61.06
14.	Норвегія	77.49	69.	Бразилія	60.70
15.	Бельгія	77.38	70.	Шрі-Ланка	60.61
16.	Італія	76.96	71.	Екваторіальна Гвінея	60.40
17.	Нова Зеландія	75.96	72.	Мексика	59.69
18.	Нідерланди	75.46	73.	Домініка	59.38

1	2	3	4	5	6
19.	Ізраїль	75.01	74.	Аргентина	59.30
20.	Японія	74.69	75.	Малайзія	59.22
21.	Австралія	74.12	76.	Антигуа і Барбуда	59.18
22.	Греція	73.60	77.	Об'єднані Арабські Емірати	58.90
23.	Тайвань	72.84	78.	Ямайка	58.58
24.	Кіпр	72.60	79.	Намібія	58.46
25.	Канада	72.18	80.	Іран	58.16
26.	Португалія	71.91	81.	Беліз	57.79
27.	США	71.19	82.	Філіппіни	57.65
28.	Словаччина	70.60	83.	Монголія	57.51
29.	Литва	69.33	84.	Чилі	57.49
30.	Болгарія	67.85	85.	Сербія	57.49
31.	Коста-Ріка	67.85	86.	Саудівська Аравія	57.47
32.	Катар	67.80	87.	Еквадор	57.42
33.	Чехія	67.68	88.	Алжир	57.18
34.	Словенія	67.57	89.	Кабо-Верде	56.94
35.	Тринідад і Тобаго	67.36	90.	Маврикій	56.63
36.	Сент-Вінсент	66.48	91.	Сент-Люсія	56.18
37.	Латвія	66.12	92.	Болівія	55.98
38.	Туркменістан	66.10	93.	Барбадос	55.76
39.	Сейшельські Острови	66.02	94.	Грузія	55.69
40.	Албанія	65.46	95.	Кірібаті	55.26
41.	Хорватія	65.45	96.	Бахрейн	55.15
42.	Колумбія	65.22	97.	Нікарагуа	55.04
43.	Угорщина	65.01	98.	Багамські Острови	54.99
44.	Білорусь	64.98	99.	Киргизстан	54.86
45.	Румунія	64.78	100.	Нігерія	54.76
46.	Домінікана	64.71	101.	Казахстан	54.56
47.	Уругвай	64.65	102.	Самоа	54.50
48.	Естонія	64.31	103.	Суринам	54.20
49.	Сінгапур	64.23	104.	Сан-Томе і Принсіпі	54.01
50.	Польща	64.11	105.	Парагвай	53.93
51.	Венесуела	63.89	106.	Сальвадор	53.91
52.	Росія	63.79	107.	Фіджі	53.09
53.	Бруней	63.57	108.	Туреччина	52.96
54.	Марокко	63.47	109.	Україна	52.87
55.	Куба	63.42	110.	Гватемала	52.33

Джерело: [20].

Причинами настільки низького рівня екології в Україні є:

1. Близько половини всієї території України, де проживає більше 50 % населення країни, на третину є зонами екологічного лиха.

2. Значна частина населення проживає в екологічно несприятливих умовах.

3. 40 % міського населення живе в умовах систематичного перевищення в атмосфері максимально допустимої концентрації шкідливих речовин в 5-10 разів.

4. 2/3 водних джерел України непридатні для пиття, а багато річок являють собою подобу стічних каналів.

5. Ступінь забруднення атмосфери від дорожнього транспорту складає 46 % від загального викиду шкідливих речовин і досягає позначки в 70-80 %.

Стаціонарні джерела, це основні забрудники атмосферного повітря, у відсотковому співвідношенні можна відобразити у такій послідовності головні газузі-забрудники: енергетичний та теплоенергетичний сектор (32 %), чорна та кольорова металургія (27 %), вугільна промисловість (27 %) та хімічна промисловість, яка включає і нафтопереробні заводи (2 %). Але головним забруднювачем нині є саме електростанції. Електростанції в ході своєї роботи викидають до 85 тисяч т SO₂ (Бурштинська ТЕС), 25 тис. т NO_x (Криворізька ТЕС). А конкретно, Бурштинська ТЕС – нині в Україні являється найбільшим точковим забруднювачем, щорічно нею викидається за цими трьома речовинами майже 140 тис. т. [30].

Щодо водних ресурсів, то Україна це держава яку модна віднести до категорії найменш забезпечених особистими водними ресурсами серед європейських країн. Головною їх складовою є річковий стік. В середньому за рік його загальний обсяг річкового стоку становить 87,1 куб. км, що, порівнявши для прикладу з Бразилією (9900 куб. км) є доволі скромним.

Головними екологічними проблемами, щодо природних вод можна вважати:

- інтенсивний спосіб ведення водного господарства, надмірне антропогенне навантаження щодо водних об'єктів призвело до критичного зменшення можливостей річок до самовідновлення та значного виснаження водоресурсного потенціалу України;

- відбувається забруднення водних об'єктів, як наслідок непорядкованого водовідведення;

- радіаційне забруднення басейнів значної кількості річок, як наслідок аварії ЧАЕС;
- погіршення якості питної води, оскільки погіршується екологічний стан джерел питного водопостачання;
- відсутність дієвого економічного механізму фінансування та запровадження водоохоронних заходів.

Багато підприємств і компаній тільки декларують бажання вкладати кошти в природоохоронну діяльність. Насправді ж ці кошти зазвичай йдуть на розширення і модернізацію виробництва, а це в свою чергу призводить до ще більшого забруднення навколишнього середовища.

Кризовий стан природного середовища на території України, особливо густонаселеної частини, схоже, непокоїть громадську думку, органи охорони природи та силові структури. Недооцінка важливості екологічних проблем може призвести до їх непереможності. Ризик для життя, здоров'я та очікуваної тривалості життя людей зростає.

Стратегічна мета Національної екологічної політики полягає в стабілізації та покращенні стану природного середовища України шляхом поступового досягнення цілей національної екологічної політики як інтегрального чинника сталого розвитку. Вона пояснює забезпечення екологічно чистого природного середовища для життя і здоров'я населення та впровадження екологічно чистої системи екологічного менеджменту .

До основних принципів національної політики належать ті, які спрямовані на створення безпечної техногенної та екологічної ситуації в державі, а саме:

- профілактика екологічних ризиків, що включає аналіз і прогнозування на основі результатів державної екологічної експертизи, а також здійснення всіх видів екологічного моніторингу;
- забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;

- відповідальність сьогоденного покоління за збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь [30].

Система звітності та форми, процедури надання та використання відповідної інформації про відходи, а також режим для того, щоб переглянути свої серії розроблені на основі Положення про класифікацію відходів [2], і спеціально схвалено відповідним центральним органом виконавчої влади у сфері статистики, на презентації спеціально уповноваженими від центральної виконавчої влади в галузі поводження з відходами та інших зацікавлених центральних органів виконавчої влади.

Під час війни Україна втратила як мінімум 20 % свого економічного потенціалу. Для реальної економіки, як і для всієї економіки, в 2014-2015 роках став періодом стрес, або навіть тесту: перевірки на міцність, всієї його структури в сільському господарстві, агробізнесі, інфраструктурі, логістичному транспорті. Реальний сектор в ході збройного протистояння отримав руйнівний удар: у східних регіонах вугілля, металургія, машинобудування, хімічна промисловість, складова значної частини внутрішнього промислового виробництва та експорту, зазнала величезних втрат, знищила кілька транспортних і логістичних об'єктів.

В результаті бойових дій в Луганській і Донецькій областях, руйнування транспортної та енергетичної інфраструктури, багато підприємств були змушені призупинити або зупинити виробничі процеси. Сильно постраждала машинобудівна промисловість, важка і гірничодобувна промисловість, особливо вугільна промисловість, що займає значну частину підприємств, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції.

Руйнуванням і пошкодженням основних підприємств галузей, що становлять бюджет регіону, постраждала значна кількість міських підприємств. Малі та середні підприємства знизили економічну активність для 8090 %, і майже 40 000 з них припинили діяльність повністю. За даними Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України, економічна активність на тимчасово неконтрольованих територіях України знизилася в 5 разів.

Обсяг промислового виробництва Донецької області (без урахування частини зони, антитерористичної операції) за січень 2015 року порівняно з аналогічним періодом минулого року знизився на 45,0 %. У серпні 2015 року зниження сповільнилося до 4,0% в порівнянні з тим же місяцем 2014 року, з 46,6% в червні, 45,9% в травні і 49,5% в квітні.

Стан здоров'я людини показує динамічну рівновагу між організмом людини, зокрема та середовищем його існування, в цілому і володіє певною біологічною стабільністю, що забезпечує його стійкість в разі прийнятної зміни параметрів факторів зовнішнього середовища. У зв'язку з цим високий рівень здоров'я населення є найважливішим показником оптимізації інтегративної системи "суспільство-природа", а параметри навколишнього середовища, якими вона є, є визначальним критерієм оптимізації. Тому здоров'я населення (а також санітарні та екологічні норми) має велике значення критерій оцінки екологічної ситуації в регіонах.

За даними Всесвітньої організації здоров'я 80 % екологічних захворювань є серйозними і практично невиліковними. Кількість онкологічних хворих щорічно збільшується на 1-4%. Також виявляється, що структура захворювань безпосередньо пов'язана з емісійними характеристиками переважаючої в цьому регіоні промисловості. Наприклад, Лакофарбова промисловість в основному викликає розлади серцево-судинної системи; металургія заліза-захворювання крові і поява злоякісних утворень, вражає органи дихання; хімічна-впливає на склад крові, розвиток злоякісних пухлин.; застосування пестицидів в сільському господарстві викликає захворювання органів травлення, обміну речовин, крові та ін.

У підсумку ми прийшли до висновку, що техногенно-екологічну ситуацію можна охарактеризувати як критичну через переробку сировинних ресурсів в товарний продукт з використанням технологій, в яких виділяється велика кількість відходів, що забруднюють навколишнє середовище. Для поліпшення і моніторингу ситуації використовується Класифікатор відходів, який дає підстави для прогнозування і планування.

РОЗДІЛ 3.

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Система державного управління в галузі забезпечення екологічної безпеки спрямована на досягнення якісних (поліпшення якості навколишнього середовища, перехід на ресурсозберігаючі технології і т. д.) і кількісних цілей (зниження викидів парникових газів не більше 75 % від викидів 1990 р., підвищення енергоефективності на 40 % тощо).

Необхідно передбачити створення відповідного інструментарію для оцінки того, чи досягаються заявлені на державному рівні цілі. При цьому у разі встановлення якісних цілей необхідно розробити конкретні кількісні показники (якщо це можливо). Наприклад, для відображення досягнення мети щодо забезпечення якості навколишнього середовища в містах показниками можуть вступати: показник зниження викидів автотранспорту, показник скорочення міст з індексом забруднення атмосферного повітря більше 8 та ін. У випадку, якщо встановлена кількісна мета, необхідно забезпечити її моніторинг через статистичне спостереження або на основі адміністративної інформації, одержуваної в рамках здійснення державного екологічного нагляду, державного екологічного моніторингу та ін.

Слід зазначити, що вибір показників для оцінки є ключовим при побудові комплексної системи оцінки результативності та ефективності державного управління. Встановлення необ'єктивної і незбалансованої системи показників може спричинити за собою ще більш серйозні наслідки, ніж відсутність системи оцінки в цілому.

Як зазначалося раніше, потрібно узгодити цілі загальнодержавної та регіональної екологічної політики, а також уповноважених діяльності органів влади. Інструментом узгодження, на думку автора, може виступити система збалансованих показників екологічної безпеки з урахуванням компетенції відомств і розмежування повноважень на державному та регіональному рівнях

у галузі екологічної безпеки. Задля узгодження показників та забезпечення їх взаємозв'язку пропонується використовувати «піраміду показників екологічної безпеки» (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Піраміда показників забезпечення екологічної безпеки

Джерело: [запропоновано автором].

При оцінці антропогенного навантаження на територію необхідно враховувати не тільки загальні природні закономірності, а й регіональну специфіку. Кожна територія являє собою комплекс з техно -, агро -, урбо та інших систем і відповідних типів природокористування. Антропогенне навантаження давно розглядається як один з ключових параметрів її стану, в тому числі з точки зору підтримки екологічної стійкості. При цьому стан навколишнього середовища є функцією природно-ресурсного потенціалу території, включаючи його асиміляційний потенціал, і соціально-економічних параметрів розвитку регіону (територіально-галузева специфіка та ін.).

Проблеми забезпечення екологічної безпеки в Україні – вельми актуальна тема, що пов'язано з формуванням національної моделі сталого розвитку, відповідно до якої особливості розвитку політики природокористування та екологічної безпеки пов'язані з тривалим переходом до економіки ринків, що

розвиваються в Україні. Одним з основних напрямків даної політики є раціоналізація природокористування держави, даний процес супроводжується виникненням великої кількості проблем, пов'язаних з впливом різних факторів внутрішньодержавного і зовнішнього впливу.

Будь-які дії людини, пов'язані з виробництвом енергії і перетворення її в форми, придатні для кінцевого використання, надають супроводжуючий вплив, який при досягненні певного рівня завдає шкоди навколишньому середовищу.

Однією з найбільш актуальних проблем сучасності є захист атмосфери від забруднення викидами шкідливих речовин (продуктів згоряння палива, викидів газоподібних речовин від різних виробництв та ін.).

Заходами попереджувального характеру є екореструктуризація та екологічна модернізація виробництва та впровадження зелених тарифів, як головного чинника забезпечення екологічної безпеки. Екологічна реструктуризація – це перебудова галузевої структури в результаті зниження попиту на продукцію «брудних» виробництв або шляхом модернізації фірм – споживачів цієї продукції.

Почати слід з того, що «зелене фінансування» – це досить молодий, але швидко зростаючий сегмент фінансового ринку. Приблизно в 2016-2017 роках 132 країни, на частку яких припадає 82 % всіх шкідливих викидів, на державному рівні прийняли цілий ряд національних ініціатив в області розвитку зеленого фінансування. Ті країни, які не беруть участь у виробленні правил і стандартів на цьому ринку, в підсумку будуть змушені приймати умови гри, розроблені більш активними гравцями.

Визначення вищевказаного поняття ще доопрацьовується, але вже зараз його можна описати як «фінансування інвестицій, що забезпечують екологічні вигоди в ширшому контексті екологічно сталого розвитку» [30]. Необхідно уточнити словосполучення «економічні вигоди» – це, наприклад, скорочення рівня забруднення повітря, води і ґрунту, а так само підвищення енергоефективності та пом'якшення наслідків зміни клімату.

«Зелене» фінансування включає в себе широкий спектр фінансових організацій і класів активів, і передбачає як державне, так і приватне фінансування. Більш того, у всьому світі зростає увага до підвищення здатності фінансової системи мобілізувати саме приватний капітал для здійснення «зелених» інвестицій. У зв'язку з цим значно розширилося міжнародне співробітництво в галузі «зеленого» фінансування. На даний момент вже існує ряд ініціатив і об'єднань на світовому та національному рівнях, метою яких є сприяння розвитку політичного діалогу, підвищення обізнаності, відстеження досягнутого прогресу, а також розробка норм і стандартів в області «зеленого» фінансування. Це, наприклад, зелений цифровий фінансовий альянс за підтримки ЮНЕП і мережа центральних банків і наглядових органів з питань «озеленення» фінансової системи (Central Banks and Supervisors Network for Greening The Financial System) [39].

Що стосується приватного сектора, провідну роль відіграє банківська галузь (інвестиційні банки, комерційні банки), що залучає інституційних інвесторів, компанії і мале і середнє підприємництво. «Зелені» інвестиції або проекти ініціюються урядом, компаніями або фізичними особами.

Узагальнюючи вищесказане, хочеться виділити ряд основних об'єктивних факторів привабливості «зелених» інвестицій [32]:

- економічні (експорт товарів, залучення фінансування у внутрішні проекти, в тому числі проекти, спрямовані на захист, відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне управління лісами, унікальними водними масивами країни). Кооперація за єдиним регулятивним режимом у світі дозволяє створити певні стимули для розвитку сучасних технологій. Країни, які не включені або інтегровані в цю систему єдиного регулювання, неминуче втрачають конкурентоспроможність економіки і товарів, тобто, по суті, втрачуть можливість їх експортувати;

- соціальні (зростаючий попит нинішнього покоління на чисту, здорову і сприятливу для життя навколишнє природне середовище, що забезпечує

біологічний ритм життя, в єдності і боротьбі протиріч з економічними інтересами у використанні природних ресурсів);

- іміджеві (зелені інвестиції в зелені проєкти можуть розглядатися як найбільш ймовірні напрямки для їх виключення з санкційних сфер).

Незважаючи на те, що «зелене» фінансування як сегмент фінансового ринку ще знаходиться на етапі становлення, деякі його інструменти вже продемонстрували швидкий розвиток. Розглянемо більш детально кожен з них:

- «зелені» облігації – згідно М.В. Бабенко та А. І. Постнової, в найзагальнішому сенсі – це «цінні папери з фіксованим доходом, націлені на залучення капіталу на проєкти з конкретною екологічною користю» [16]. Більшість зелених облігацій на сьогоднішній день залучають капітал для проєктів з відновлюваних джерел енергії, енергоефективності, проєктів у сфері громадського транспорту та водокористування. Важливо відзначити, що «зелені» облігації являють собою регульовані інструменти, на які поширюються ті ж норми регулювання ринку цінних паперів і фінансового регулювання, що і на інші обертаються на організованому ринку цінні папери з фіксованим доходом. Більш того, з точки зору використовуваних визначень і можливостей відстеження розподілу коштів зазначений інструмент фінансування екологічної політики є найбільш розвиненим. В Україні, до слова, в липні 2020 року було здійснено розміщення зелених облігацій на суму 2 мільярди доларів США, [1]. Ще близько 18 компаній ставлять випуск «зелених» облігацій своїм завданням на найближчі роки.

- «зелені» кредити – це кредити будь-якого типу, що надаються виключно для цілей повного або часткового фінансування або рефінансування нових і (або) існуючих «зелених» проєктів, що відповідають встановленим вимогам [1]. «Зелене» кредитування включає, крім іншого, іпотечні кредити на особисте житло, автокредити і послуги «зелених» кредитних карт, поряд з проєктним фінансуванням, кредитуванням будівництва, використання відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності, А також лізинг обладнання для підприємств. Основою для здійснення функціонування даного механізму на

світовому ринку служать принципи «зеленого» кредитування, розроблені Асоціацією кредитного ринку і Тихоокеанської Асоціацією кредитного ринку.

– «зелені» інвестиційні фонди, які являють собою пайові інвестиційні фонди або інші інвестиційні механізми. Вони передбачають інвестиції тільки в компанії, які вважаються суспільно свідомими з точки зору здійснення своєї господарської діяльності або безпосередньо сприяють розвитку соціальної відповідальності з використанням стандартизованих «зелених» активів [31]. Так, в Європі на ринку «зелених» фондів лідирують країни, що стали першопрохідцями в області відповідальних інвестицій, такі як Франція, де відбувається впевнене зростання, або великі фінансові хаби, такі як Швейцарія і Великобританія.

Звичайно, перелік зазначених інструментів «зеленого» фінансування далеко не вичерпний, особливо з урахуванням того, що ця сфера безперервно розвивається і оновлюється як на глобальному, так і на національному рівні стосовно України.

Так, Держенергоефективність 2021 В результаті прийняття та реалізації заходів концепції запровадження та розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні зможемо впровадити ефективний ринок зелених облігацій.

Так, випуск «зелених» облігацій дозволить залучити «зелене» фінансування за прийнятними цінами і стимулювати соціально-економічний розвиток регіонів. Муніципалітети можуть скористатися низкою переваг, у тому числі: скорочення викидів CO₂ і поліпшення екологічного стану; скоротити споживання енергії та заощаджують гроші на їх оплату; поширення «зелених» технологій в короткостроковій і довгостроковій перспективі; збільшення зайнятості населення; активізація економічних процесів, робота підприємства також у суміжних областях та забезпечення надходжень до бюджетів різних рівнів; підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності муніципалітетів; позитивний вплив на якість життя громадян в цілому.

Узагальнюючи вищесказане, вважаю за необхідне зазначити, для забезпечення переходу до «зеленої» інфраструктури, як чинника забезпечення екологічної безпеки держави буде потрібно додаткове фінансування з державного та приватного секторів. Більш того, державна політика і ринки повинні також створювати можливості для суміщення державного і приватного фінансування. І головною умовою для мобілізації «зелених» інвестицій з приватного сектора є поєднання державного фінансування, регулювання та участі суб'єктів приватного ринку в ефективному державно-приватному партнерстві.

Державний сектор в цілому відіграє ключову роль з точки зору сприяння розвитку ринків «зеленого» фінансування за допомогою створення сприятливих умов. Прогалина в грошовому забезпеченні сталої інфраструктури в значній мірі є результатом реалізації невірної політики та інституційної неефективності. Той факт, що проекти в галузі стійкої інфраструктури, як правило, передбачають більш високі капітальні витрати на початковому етапі, робить їх ще більш чутливими до вартості та доступності капіталу.

Позитивне «сприятливе середовище» – політичні, нормативно-правові та ринкові умови, в яких працюють інвестори-спрошує мобілізацію приватного фінансування. Наприклад, невизначеність щодо тарифів, податків і субсидій для «зелених» інвестицій викликає стурбованість інвесторів щодо майбутнього споживчого попиту і прибутковості проекту. Слабкий контроль за виконанням договорів також знижує впевненість інвестора в отриманні прибутковості в довгостроковій перспективі. Крім того, неефективні процеси проведення торгів і закупівель негативно впливають на приватні інвестиції.

Як приклади політики державного сектора, що допомагає створити сприятливе середовище, можна назвати забезпечення продуманої і стабільної нормативно-правової бази та податкової політики, публікацію портфеля «зелених» проектів, а також впровадження прозорої процедури державних закупівель з чітко визначеними критеріями екологічної стійкості.

До теперішнього часу Україна має досить великий ряд проблем екологічної безпеки, які, перш за все, пов'язані з державним регулюванням діяльності підприємств, відсутністю системи моніторингу стану навколишнього середовища.

Проблемами, також, є розміщення та переробка відходів, що проявляється у зростанні кількості та відсутності утилізації териконів та золошлакових скупчень, збільшенні викидів шкідливих речовин в атмосферу маленькими містами поряд зі скороченням викидів у великих промислових центрах, що свідчить про зменшення фінансування екологічних заходів з місцевих бюджетів та джерел самих підприємств.

Важливим моментом забезпечення екологічної безпеки є використання "зелених тарифів" для підприємств, що виробляють електроенергію з відновлюваних ресурсів. Економічні стимули, що застосовуються державою, сприяють поліпшенню екологічної ситуації за рахунок збільшення числа підприємств, що використовують альтернативні джерела отримання електроенергії.

Вагоме місце займає збільшення викидів автотранспортом за рахунок зростання кількості придбаних автомобілів. Не дивлячись на великий обсяг викидів парникових газів в атмосферу, Україна залишається одним з лідерів торгівлі квотами, при цьому грошові кошти, виручені від продажу, використовуються не за цільовим призначенням і практично не відображаються в статистичній звітності.

ВИСНОВКИ

Беручи до уваги проведені дослідження, можна зробити висновок, що екологічна безпека як правова категорія повинна враховуватися державою з метою захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави і навколишнього середовища, що гарантує кожному право на здорове і безпечне навколишнє середовище і створює необхідні умови для охорони навколишнього середовища, природних об'єктів і виконання екологічних вимог.

Безпека складної системи визначається не стільки об'єктами захисту або зовнішніми умовами захисту, скільки її внутрішніми характеристиками: стабільністю, надійністю, здатністю до саморегулювання. Більшою мірою це стосується тільки екологічної безпеки. Людина, суспільство і держава не можуть бути гарантами власної екологічної безпеки і продовжують порушувати глобальну стійкість і біотичну регуляцію природного середовища.

Розглянуто основні економічні методи забезпечення екологічної безпеки, а саме: екологічне нормування; оцінка впливу планованої діяльності на навколишнє середовище; екологічна експертиза; екологічне ліцензування; екологічна сертифікація; екологічний контроль. Доведено, що екологічна безпека – це ієрархічне, багатофункціональне соціально-правове явище, а її забезпечення – динамічний і часом досить дорогий вид діяльності.

Виявлено та ідентифіковано небезпеки та загрози екологічній безпеці країни. Під загрозою екологічної безпеки, на нашу думку, повинні розумітися види господарської чи іншої діяльності, які надають шкідливий вплив на навколишнє середовище і становлять небезпеку для життя і здоров'я людей внаслідок можливих або подальших порушень нормативів якості навколишнього середовища.

Забруднення природного середовища різними речовинами і відходами виробництва, яке викликає деградацію середовища проживання, а також завдає шкоди здоров'ю населення, залишається найгострішою екологічною проблемою, яка має пріоритетне соціальне та економічне значення.

Світова практика свідчить про високу прибутковість вкладень в природоохоронні проєкти, що дають економіці ефект за відвернений збиток, в 10-15 разів перевищує ці вкладення. У зв'язку з цим державі необхідно належним чином стимулювати і розвивати механізми приватного інвестування. Країни, в яких створено сприятливе нормативно-правове та податкове середовище, залучають більше «зелених» інвесторів і, як правило, пропонують більше варіантів фінансування. Державна політика повинна забезпечувати заохочення і фінансування програм, що передбачають проєкти розвитку з мінімальним впливом на навколишнє середовище і створення «зеленої» інфраструктури, включаючи надання безоплатного технічного сприяння при розробці «зелених» проєктів.

Серед основних заходів державної підтримки ринку зеленого фінансування можна відзначити наступні:

- забезпечення цілісності ринку: формування принципів і стандартів «зелених» облігацій на національному рівні забезпечує розвиток надійного «зеленого» ринку, гарантує підтримку урядом випусків «зелених» облігацій і допомагає інвесторам контролювати рівень впливу інвестицій на зміни в навколишньому середовищі;

- стратегічні емісії облігацій: здійснення державою випуску «зелених» облігацій для забезпечення їх функціонування на ринку, залучення та навчання інвесторів;

- зниження ризиків: зниження ризиків здійснюється за рахунок масштабування «зелених» проєктів;

- фінансові пільги: існують кілька типів фінансових пільг: пільгові екологічні податки і збори, державні гарантії, субсидії, пряме державне фінансування на етапі підготовки, проєктування проєктів, державне страхування та ін.

- гарантія попиту за рахунок державних закупівель з пріоритетом екологічних складових.

Крім того, одними з причин в нестачі інвестицій на цілі «зеленого» фінансування є необізнаність інвесторів про наявність більш екологічних технологій і проєктів, а також про фінансові переваги «зелених» інвестицій. У зв'язку з цим вважаю за необхідне запропонувати органам влади провести інформаційно-роз'яснювальну роботу з інституційними інвесторами, щоб розповісти їм про можливості поліпшити показники діяльності і знизити економічні ризики за допомогою інвестицій в «зелені» активи, тобто провести просвітницьку роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Зелені» облигації: як Україна планує залучати кошти на екологічні проекти: URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2021/01/25/670304/>
2. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. К.: ТОВ «ЮемСі», 2005. 498 с.
3. Аристотель. Сочинения. В 4 т. Т. 4 / Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А.И. Доватура. М.: Мысль, 1983. С. 381.
4. Баб'як О. С., Біленчук П. Д., Чирва Ю. О. Екологічне право України: Навч. посіб. К.: Атака, 2000. 216 с.
5. Барановський В. А., Бобильова О.А., Табачний Л. Я. Україна. Радіаційна небезпека. К.: Всеукраїнська екологічна ліга, 2004. 35 с.
6. Барановський В. А., Шищенко П. Г., Дмитрук Ю. О. Україна. Техногенна небезпека. К.: Всеукраїнська екологічна ліга, 2004. 35 с.
7. Батрименко О.В. Бюрократія в сучасному суспільстві: сутність, роль та тенденції. К.: Академвидав, 2012. – 304 с.
8. Бедрій Я. І. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2002. 248 с.
9. Боков В. А., Луцик А. В. Основы экологической безопасности: Уч. Пособие. Симферополь: СОНАТ, 1998. 224 с.
10. Браун Л. Р. Виклик нового століття. Стан світу 2000. Інститут сталого розвиток. Пер. з англ. К.: Інтелсфера, 2000. 327 с.
11. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: Навч. посіб. К.: Знання України, 2000. 203 с.
11. Добровольський В. В. Екологічні знання: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2005. 304 с.
12. Донбас і Крим: ціна повернення. за заг. ред. В. П. Гобуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. К.: НІСД, 2015. 474 с.

13. Екологічна енциклопедія: У 3-х т. Редколегія: А. В. Толстоухов (головний редактор) та ін. К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006. Т.1. 432 с.; Т.2. 416 с.; Т.3. 473 с.
14. Екологічний моніторинг (Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги). Упорядники: Тимочко Т. В., Куруленко С. С., Мальований М. С. Ніжин: ТОВ Вид. «Аспект-Поліграф», 2008. 36 с.
15. Зербино Д. Д. Антропогенные экологические катастрофы Зербино. – К.: Наукова думка, 1991. 134 с.
16. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль: Посібник. К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.
17. Іванюта С. П. Екологічні і техногенні загрози у зоні військового конфлікту на сході України. Стратегічна панорама. 2014. № 1. С. 53–60.
18. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації; пер. з нім. К.: Лібра, 2001. 400 с.
19. Касимов А. М., Семенов В. Т., Александров А. М., Коваленко А.Н. Твердые бытовые отходы. Проблемы и решения. Технологии. оборудование. Касимов. Харьков: ХНАГХ, 2006. 301 с.
20. Качинський А. Б., Хміль Г. А. Екологічна безпека України: аналіз, оцінка та державна політика. К.: НІСД, 1997. 127 с.
21. Качинський А. Б., Наконечний О. Г. Стійкість екосистеми та проблеми нормування в екологічній безпеці України. К. НІСД, 1996. 52 с.
22. Киевский М. И., Евстратов В. Н., Ратманов А. Г. Безотходные технологические схемы химических производств. К.: Техника, 1987. 119 с.
23. Київ як екологічна система: природа-людина-виробництво-екологія. За ред. П. Г. Шищенко, Я. Б. Олійник, В. В. Стецюк. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2001. 259 с.
24. Крисаченко В. С. Хилько М. І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. К.: "Знання України", 2001; 2002 (2-ге вид.). 598 с.

25. Крисаченко В. С. Людина і біосфера: основи екологічної антропології. К.: Заповіт, 1998. 688 с.
26. Крисаченко В. С. Образ України у світовій культурі: природні та духовні виміри. Луцьк: Омега-Альфа+, 2007. 430 с.
27. Крисаченко В. С. Природні катастрофи: легенди, гіпотези, факти. К.: Політвидав України, 1989. 118 с.
28. Лозанський В. Р. Екологічне управління в розвинутих країнах світу в порівнянні з Україною. Харків: УкрНДІЕП, 2000. 68 с.
29. Про основи національної безпеки України: Закон України. Відомості Верховної Ради України. № 39. 26.09.2003.
30. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року [Електронний ресурс]: Закон України. Стратегія від 28.02.2019 № 2697-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
31. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України Екологічне законодавство України: Законодавчі акти. Ч.1 Під ред. В. І. Андрейцева. Полтава: Полтавський літератор, 1997. С. 11–78.
32. Пугачова Н. С., Дорошенко К. А. Державна система контролю і управління екологічною безпекою. Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій : Матер. V Міжнар. наук.-практ. форуму. Житомир : ЖНАЕУ, 2019. С. 99–101.
33. Стратегія національної безпеки України. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015.
34. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020". Указ Президента України від 12 січня 2015 року - № 5/2015: [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
35. Толстоухов А.В. Екобезпечний розвиток: пошуки стратегем / А. В. Толстоухов, М. І. Хилько. К.: "Знання України", 2001; 2007 (2-ге вид.). – 333 с.

36. Трегубчук В.М. Ресурсно-екологічна безпека [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/panorama/tregob.htm>
37. Хесле В. Философия и экология / Пер. с нем. / В. Хесле. М.: Наука, 1993. 204 с.
38. Хижняк М. І., Нагорна А. М. Здоров'я людини та екологія. К.: Здоров'я, 1995. 232 с.
39. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. К., 2017. 267 с.
40. Хилько М. І. Екологізація політики. К.: ВАДЕКС, 2014. 344 с.
41. Хилько М. І. Екологічна безпека України: у запитаннях та відповідях. К.: Знання України, 2006. 144 с.
42. Хилько М. І. Екологічна політики. К.: Абрис, 1999. 363 с.